

УДК 347.965.4

КОНСУЛЬТАТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Слива Л.В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті автором досліджуються наукові підходи до поняття консультативної діяльності, консультативної роботи, консультування та консультації. Також автор аналізує відмінність поняття консультативної діяльності від суміжних понять. Надаються авторські визначення зазначених понять. Виокремлюються мета та завдання консультативної діяльності адвоката. Автором сформульовано новий підхід до розуміння видів консультування та його місця в адвокатській діяльності.

Ключові слова: адвокатська діяльність, консультативна діяльність, консультативна робота, консультування, консультація, правова допомога.

Постановка проблеми. Консультативна діяльність є важливим елементом професійної роботи будь-якого правника. Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» одним з видів адвокатської діяльності є надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань [1]. Вважаю, що законодавець не дарма поставив у переліку видів діяльності адвоката консультативну роботу саме на перше місце, адже для адвоката – це важлива складова його професійної діяльності. Адвокату, незалежно від спеціалізації, доводиться займатись консультуванням. Це одна з найпоширеніших форм надання правової допомоги. В той самий час, це також і найважчий та найбільш психологізований вид адвокатської діяльності. Проте наразі існує потреба в комплексному аналізі консультативної діяльності адвоката, її меті та завдань як однієї з основних видів роботи захисника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняттю та проблемам консультативної діяльності присвячені окремі роботи Л.А. Воскобітової, С.Д. Гусарева, Я. Зейкана, О.Д. Святоцького, Д.П. Фіолевського, С.Я. Фурси та інших вітчизняних та зарубіжних вчених.

Мета статті. Метою даного дослідження є формування новітнього підходу до розуміння консультування та консультативної роботи з урахуванням знань, отриманих в рамках юридичних та психологічних наук. Важливим є аналіз сутності поняття «консультативна діяльність», її мети та завдання. Теоретичне розуміння поняття консультативної діяльності та консультування дозволить адвокатам побудувати індивідуальний план консультування, вдосконалити практичні навички взаємодії з клієнтом та грамотно сформулювати процес спілкування з метою найбільш якісного надання правової допомоги.

Виокремлення раніше невирішених питань загальної проблеми. В законодавстві та юридичній літературі можна зустріти використання термінів «консультативна робота», «консультування», «консультативна діяльність». Однак, відсутня теоретична та законодавча визначеність щодо їх використання та сутності цих понять.

Виклад основного матеріалу. Будучи однією із частин адвокатської практичної діяльності консультативна діяльність має специфічні властивості, обумовлені функціонуванням права і законності в суспільстві. Правознавці О.М. Бан-

дурка та О.Ф. Скакун уточнюють, що розумінню і переконаності юриста у верховенстві права сприяють фундаментальні та спеціалізовані знання [3, с. 32-37]. В свою чергу, С.С. Сливка, стосовно юридичної праці зазначає, що «вона ґрунтується на теоретичних юридичних знаннях, практичних навичках, духовно-моральних засадах, котрі становлять основу професійної діяльності» [10, с. 67-77]. Все це впливає на побудову процесу консультативної роботи адвоката та обумовлює її специфіку.

В науковій юридичній та професійній психологічній літературі зустрічаються поняття «консультації», «консультування», «консультативної діяльності», «консультативної роботи». Це дає можливість зробити висновок, що дані поняття не є тотожними, а для розуміння сутності кожного з даних понять необхідно надати їх визначення.

Щодо визначень поняття консультативної діяльності, автори не мають спільної єдності. Так, Гусарев С.Д. визначає консультативну діяльність як професійну діяльність юристів-фахівців з різних галузей права, основною функцією яких є правове забезпечення різноманітних форм та методів діяльності тієї організаційної структури, яка користується правовими послугами юрисконсульта [4, с. 386].

Визначення консультативної діяльності наведено також і в монографії Г.Й. Заславського, І.Є. Лобана та В.Л. Попова. Відповідно до їх визначення, консультативна діяльність передбачає усні пояснення або складання спеціалістами за запитами правоохоронних органів, юридичних або фізичних осіб різноманітних письмових матеріалів (довідок, консультативних заключень, оглядів тощо) [11, с. 17]. У роботах О.Ф. Скакун юридичне консультування розглядається серед видів адвокатської практики, що поєднує комплекс дій, спрямованих на вирішення окремого завдання в рамках юридичного процесу [9 с. 102]. Під час консультування здійснюється роз'яснення з юридичних питань, надання усних довідок щодо законодавства, зазначає Л.М. Карамушка, підкреслюючи взаємозв'язок юридичного консультування із професійною діяльністю юристів, вбачає у ньому метод удосконалення юридичної практики [7, с. 8]. Фурса С.Я. зазначає, що не можна консультативну допомогу розглядати без юридичного змісту наслідків допомоги. Тобто, розглядаючи відповідність права

особи, яка звернулася за порадою, кризь призму чинного законодавства, адвокат повинен не лише роз'яснити їй норми матеріального права, під які підпадають ті обставини, про наявність яких клієнт розповів адвокату, але й попередити про можливість їх захисту як у судовому, так і в позасудовому порядкух, а також про необхідність їх доведення суду саме особою на підставі доказів, які вона зобов'язана подати суду [12, с. 202].

Проте, не зважаючи на різноманітність підходів до визначення поняття консультативної діяльності, всі науковці є єдиними в позиції, що це є одним із видів адвокатської діяльності. І.Г. Орловська на основі теоретичного аналізу понять адвокат та діяльність визначає адвокатську діяльність адвокатську діяльність як діяльність адвоката з надання юридичної допомоги [5]. Н.О. Обловацька визначає адвокатську діяльність як врегульовану законодавством України діяльність особи, яка отримала статус адвоката та має право на надання кваліфікованої юридичної допомоги населенню у вигляді консультацій, складання документів правового характеру, участь у судовому процесі та здійснення іншої юридичної допомоги, не забороненої законодавством України, з метою захисту прав, свобод і законних інтересів клієнтів [6, с. 48]. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає адвокатську діяльність як незалежну професійну діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту [1].

Вважаю, що з огляду на позиції науковців та законодавче визначення даного поняття, під адвокатською діяльністю слід розуміти систематичну професійну діяльність адвоката з надання кваліфікованої правової допомоги клієнту. Вважаю доцільним вживати у даному визначенні поняття «правової допомоги», а не «правничої» як передбачено у Конституції України з огляду на наступне. Відповідно до визначення, наданого Конституційним Судом України у 2009 році правова допомога є багатобачним, різним за змістом, обсягом та формами явищем і може включати консультації, роз'яснення, складання позовів і звернень, довідок, заяв, скарг, здійснення представництва, зокрема в судах та інших державних органах, захист від обвинувачення тощо [2]. Використання цього поняття при визначенні терміну «адвокатська діяльність» дозволяє акцентувати увагу не на суб'єкті здійснення такої діяльності (що, на мою думку, вже безпосередньо закладено у терміні), але на сутності такої діяльності.

Щодо розмежування понять консультативної діяльності та консультативної роботи, зазначу наступне. В тлумачному словнику української мови зазначається, що робота – це коло занять, обов'язків, те, чим зайнятий хто-небудь. Щодо визначення поняття діяльність, то під нею розуміють застосування своєї праці до чого-небудь. З огляду на семантичне тлумачення термінів «консультативна робота» та «консультативна діяльність», можна зазначити, що ці поняття також не є тотожними. Так, вважаю, що консультативна діяльність це систематична діяльність адвоката щодо надання роз'яснень, рекомендацій, складання письмових матеріалів, тобто є одним із видів адвокатської діяльності в широкому своєму

розумінні. В свою чергу консультативна робота – це комплексне явище, яке полягає у застосуванні адвокатом юридичнозначущих дій з метою вирішення конкретного правового питання клієнта.

Також у літературі зустрічаємо окремі підходи до визначення поняття консультування, що дозволяє нам говорити про відмінність цього процесу від консультативної діяльності та консультативної роботи. Так, під консультуванням розуміють вид юридичної діяльності, що полягає у роз'ясненні довірительно способів захисту та реалізації їх прав на основі діючого законодавства та правозастосовчої практики шляхом формування рекомендацій по вирішенню наявних правових проблем. Воскобітова Л.А. надає наступне визначення консультування – це процес взаємодії юриста і клієнта стосовно життєвої проблеми з метою виявлення можливих правових варіантів її вирішення та їх наслідків, з'ясування шляхів і засобів реалізації обраного варіанту. У процесі такої взаємодії відбувається спілкування між юристом і «неюрисстом» з приводу життєвої проблеми, що має правовий характер [8, с. 181]. Деякі автори визначають консультування як спілкування адвоката з клієнтом з метою інформування останнього про способи вирішення справи у зв'язку з якою він звернувся до адвоката. Проте, дані виначення звужують, на мою думку, розуміння консультування, розуміючи під ним лише вирішення правового конфлікту клієнта. В свою чергу Фурса С.Я. називає консультуванням процес спілкування адвоката з клієнтом [12, с. 33].

З огляду на зазначене, можна зробити висновок, що поняття «консультація», «консультування» та «консультативна діяльність» та «консультативна робота» не є тотожними. Дійсно, ці явища є взаємопов'язаними, проте мають різну природу, мету та завдання. Отже, вважаю, що під консультативною діяльністю адвоката слід розуміти систематичну професійну діяльність адвоката, що полягає у підготовці роз'яснень, рекомендацій, складанні письмових матеріалів. Натомість консультативна робота адвоката – комплексна діяльність адвоката щодо вирішення правової проблеми клієнта. В свою чергу консультування – безпосередній процес взаємодії адвоката та клієнта (довірителя) з метою знаходження правових методів та засобів вирішення юридичних проблем довірителя. Під консультуванням варто розуміти таке комплексне явище, що являє собою результат спілкування адвоката з клієнтом.

В літературі консультативна діяльність розглядається як перший етап взаємодії довірителя та адвоката. Вважаю таке розуміння даного поняття занадто вузьким, оскільки консультування клієнта відбувається на всіх стадіях взаємодії клієнта та адвоката, при будь-яких контактах з третіми сторонами, при подальшому русі справи. З огляду на це вважаю, що залежно від повторюваності консультування, її змістовної складової та мети, яку вона переслідує слід виділяти наступні види консультування:

1. Первинне консультування.

Відбувається після першої зустрічі адвоката та клієнта. Адвокат вперше знайомиться з правовою проблемою. Метою такого консультування є надання клієнту роз'яснень щодо правово-

го конфлікту та формування можливих шляхів його вирішення.

2. Повторне консультування.

Має місце при повторному зверненні клієнта з однією і тією ж правовою проблемою до адвоката. Має на меті вирішення проблем, що виникли при реалізації правової позиції, виробленої при первинному консультуванні, або при виникненні нових фактичних обставин.

3. Поточне консультування.

Іноколи консультування є не просто першим, але і заключним (останнім) контактом між клієнтом та адвокатом. Клієнт отримав відповіді на питання, що його хвилювали, сформував для себе особисто шляхи вирішення правового конфлікту, що виник та приймає рішення в подальшому розв'язувати його самостійно, без участі спеціаліста. Проте, частіше, подальша співпраця між клієнтом та адвокатом не переривається. А тому в ході надання правової допомоги адвокатом клієнту виникає потреба у здійсненні т.з. «поточного консультування» у ситуаціях, коли клієнту необхідно роз'яснити правову ситуацію, що виникла, надати рекомендації щодо взаємодії з третіми сторонами тощо. Метою такого виду консультування є вирішення поточних правових проблем, що виникають в ході розв'язання юридичного конфлікту клієнта.

Висновки:

1. Консультативна діяльність є одним з основних видів діяльності адвоката, під час якої відбувається безпосередня взаємодія з клієнтом. Необхідно розрізняти поняття консультативної діяльності, консультування та консультації, оскільки це не є тотожними поняттями.

2. Консультативна діяльність адвоката – це систематична професійна діяльність адвоката, що полягає у підготовці роз'яснень, рекомендацій, складанні письмових матеріалів.

3. Консультативна робота адвоката – комплексна діяльність адвоката щодо вирішення конкретної правової проблеми клієнта.

4. Консультування – безпосередній процес взаємодії адвоката та клієнта (довірителя) з метою знаходження правових методів та засобів вирішення юридичних проблем довірителя.

5. Консультація – комплексне явище, яке являє собою результат спілкування адвоката з клієнтом.

6. Хибно під консультуванням розуміти виключно перший етап взаємодії адвоката та довірителя, адже це є складним комплексним явищем. Консультування відбувається на будь-якому етапі спілкування адвоката з клієнтом, і залежно від часу виникнення ситуації, що потребує роз'яснення розрізняють первинне, повторне та поточне консультування.

Список літератури:

1. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» // Відомості Верховної Ради України від 05.07.2013 № 27, стор. 1438.
2. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2009 року №23-рп/2009 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09>.
3. Бандурка О.М. Юридична деонтологія : [підручник] / Бандурка О.М., Скакун О.Ф. – Харків: Видво НУВС, 2002. – 336 с.
4. Гусарев С.Д., Тихомиров О.Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності). Навчальний посібник. – К.: Знання, 2005. – 655 с.
5. Обловацька Н.О. Поняття адвокатської діяльності в Україні та Росії // Адвокат. – № 11. – С. 45-48.
6. Орловська І.Г. Адвокатська діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///Users/ludmila/Downloads/FP_index.htm_2013_2_66.pdf.
7. Основи психолого-управлінського консультування : [навч. посіб.] / [Л.М. Карамушка, Н.Л. Коломінський, М.В. Войтович та ін.]; За наук. ред. Л.М. Карамушки. – К.: МАУП, 2002. – 136 с.
8. Профессиональные навыки юриста: Опыт практического обучения / [Воскобитова Л.А., Гутников А.Б., Захаров В.В. и др.]; отв. ред. Л.А. Воскобитова, Л.П. Михайлова, Е.С. Шугрина. – М.: Дело, 2001. – 416 с.
9. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник / О.Ф. Скакун; М-во освіти і науки України. – Вид. 4-те, допов. і перероб. – Київ: Правова єдність, 2014. – 524 с.
10. Сливка С.С. Юридична деонтологія : підручник / С. Сливка; М-во освіти і науки України, Нац. ун-т «Львів. політехніка», Навч.-наук. ін-т права та психології. – [Вид. 4-те]. – Київ: Атіка, 2013. – 295, [1] с. – Бібліогр.: с. 286-293.
11. Судебно-медицинская деятельность в уголовном судопроизводстве: правовые, организационные и методические аспекты / Лобан И.Е., Заславский Г.И., Попов В.Л. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. – 467 с.
12. Фурса С.Я. Адвокат у цивільному процесі : наук.-практ. посіб. / С.Я. Фурса, Є.І. Фурса; Центр правових дослід. Фурси. – Київ: Фурса С.Я.; КНТ, 2008. – 452 с. – (Процесуальні науки).

Слива Л.В.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко

КОНСУЛЬТАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ АДВОКАТА: ПОНЯТИЕ И ОСОБЕННОСТИ

Аннотация

В статье автором исследуются научные подходы к понятию консультативной деятельности, консультативной работы, консультирования и консультации. Также автор анализирует различие понятия консультативной деятельности от смежных понятий. Предоставляются авторские определения указанных понятий. Выделяются цели и задачи консультативной деятельности адвоката. Автором сформулировано новый подход к пониманию видов консультирования и его места в адвокатской деятельности.

Ключевые слова: адвокатская деятельность, консультативная деятельность, консультативная работа, консультирование, консультация, правовая помощь.

Slyva L.V.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ATTORNEY ADVISORY PROCEDURE: CONCEPT AND FEATURES

Summary

In the article the author investigates the scientific approaches to the concept of advisory activity, advisory work, consultation and counseling. Also, the author analyzes the difference between the concept of advisory activity and related concepts. Author's definitions of these concepts are given. The purpose and tasks of counseling advocacy work are singled out. The author formulates a new approach to understanding the types of counseling and its place in advocacy.

Keywords: advocacy, advisory activity, advisory work, counseling, consultation, legal aid.